

Kulttuurialan kehittämis- ja palvelukeskustoiminta Kuhankosken erityisammattikoulussa

Anne Hautala

**Kehittämishankeraportti
Syyskuu 2007**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Hautala, Anne	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 30	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Kulttuurialan kehittämis- ja palvelukeskustoiminta Kuhankosken erityisammattikoulussa		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, Ammatillinen Erityisopettajankoulutus		
Työn ohjaaja(t) Hirvonen Majja, Torvinen Hannele		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Kehittämishankkeeni taustana on opetushallituksen säädös valtion erityisammattikoulujen resurssikeskusten toiminnan kehittämisestä. Valtion ammatilliset erityisoppilaitokset ovat erityisopetuksen kehittämiskeskuksia ja palvelevat opiskelijoidensa lisäksi myös muita asiakas- ja sidosryhmiä osana koulutustehtävänsä. Kuhankosken erityisammattikoulun uudessa strategiassa Kehittämis- ja palvelukeskustoiminta on saanut merkittävän osan, mikä osoittaa sen tärkeyden koko oppilaitoksen tulevaisuudessa ja toimintakulttuurin muutostarpeessa.</p> <p>Kulttuurialalla käsi- ja taideteollisuuslinjalla kehittämis- ja palvelukeskuspalveluja ovat opiskelijoiden valmistamat tilaustyöt, avoimien ovien tuotemyynti ja tuotemyynti oppilaitoksen myyntivitrinistä. Kulttuurialan opettajan ydinosaaminen liittyy kädentaitoihin ja kehitysvammaisuuteen ja tulevaisuudessa mahdollinen osaamisen tuotteistaminen saa sisältönsä näistä ydinosaamisen alueista. Opetusta on mahdollista integroida oppilaitoksen ulkopuolella tapahtuvaksi myös vammaisten ammatillisessa erityisopetuksessa. Oppimisympäristöt eivät ole pelkästään luokahuoneita vaan ovat jokapäiväisiä toistuvia toimintoja, vuorovaikutusta ja kokemuksia erilaisista arjen tilanteista. Kuhankosken erityisammattikoulun opiskelijat voisivat tulevaisuudessa osallistua kehittämis- ja palvelukeskustoimintaan toimimalla apuohjaajina esimerkiksi keramiikkakurssilla, joka suunnataan ja markkinoidaan vanhusten palvelutaloihin, lastentarhaan tai vastaavaan yhteisöön. Opiskelijoiden itsetunto, vastavuoroisuus ja sosiaalisuus kasvavat ja opiskelijat pääsevät tutustumaan erilaisiin oppimisympäristöihin.</p>		
Avainsanat (asiasanat) ammattillinen erityisopetus, kehittämispalvelut, erityisoppilaitos, oppimisympäristöt, kehitysvammaisuus, kehittämiskeskus		
Muut tiedot		

Author(s) Anne Hautala	Type of Publication Development project report	
	Pages 30	Language English
	Confidential ☐ Until _____	
Title The development and service centre in the culture sector		
Degree Programme Teacher education college, Special needs teacher education		
Tutor(s) Maija Hirvonen, Hannele Torvinen		
Assigned by		
<p>Abstract This development project is based on the decree of the National Board of Education concerning the development of the activities of national vocational institutes' resource centres. The national vocational institutes act as centres for developing special education. These institutes are at the service of their students but also of other customer and interest groups due to their educational mission. The development and service centre activities are an important part of the Kuhankoski Vocational Special Education Centre's new strategy. This shows the importance of these activities when it comes to the future of the whole institute and the need to renovate the ways of action.</p> <p>In the culture sector, crafts and design related development and service centre activities can be seen in students' tailor-made pieces of work, open-house product selling and product selling from the Institute's showcase. The core know-how of a teacher working in the culture sector is related to crafts and mental disability, and in the future the possible productisation of know-how will be founded on these areas of core know-how. Teaching can also be integrated in such a way that it can take place outside the institute also when it comes to vocational special education of disabled people. Learning environments do not only consist of classrooms but also of recurrent daily activities, interaction and experiences in different everyday situations. Students of the Kuhankoski Vocational Special Education Centre could in the future participate in development and service centre activities as assistant teachers for instance during pottery classes. These classes are designed and marketed for homes of the elderly, kindergartens or similar communities. The students' feelings of self-respect, reciprocity and sociality build up and they get to know different learning environments.</p>		
Keywords Special Education, Education, Learning environments, Service centre, Mental disability		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 Matkalla kehittämis- ja palvelukeskustoimintaan.....	2
2 Kehittämishankkeen tavoitteet	3
2.1 Kehittämis- ja palvelukeskustoiminta uudessa strategiakartassa.....	4
2.1 Kehittämis- ja palvelukeskustoiminta Kuhankosken erityisammattikoulussa	7
3 Kehittämis- ja palvelukeskustoiminta kulttuurialalla tänään.....	8
3.1 Käsi- ja taideteollisuusalan opettajan osaamisresurssi	10
3.2 Käsi- ja taideteollisuusalan opiskelijoiden osaamisresurssi.....	13
4 Kehittämis- ja palvelutoiminta kulttuurialalla huomenna	15
5 Opiskelijat mukaan kehittämis- ja palvelukeskustoimintaan?	19
6 Pohdintaa ja tulevaisuutta.....	27
LÄHTEET	30

1 Matkalla kehittämis- ja palvelukeskustoimintaan

Kehittämishankkeeni taustana on opetushallituksen säädös valtion erityisammattikoulujen resurssikeskusten toiminnan kehittämisestä. Opetushallitus tulohajaa valtion oppilaitoksia hallitusohjelman, koulutuksen ja tutkimuksen, kehittämisohjelman ja ammatillisen erityisopetuksen valtakunnallisen strategian ja toimenpideohjelman tavoitteiden mukaisesti. Opetushallitus suuntaa ulkoisia tukipalveluja valtion oppilaitoksille taloushallinto- ja henkilöstöhallintopalveluihin sekä opetustoimen kehittämiseen liittyen. Näitä ovat tilivirastopalvelut, UPJ:n toteuttaminen, seuranta ja kehittäminen, juristipalvelut sekä opetustoimen kehittämiseen liittyvät palvelut.

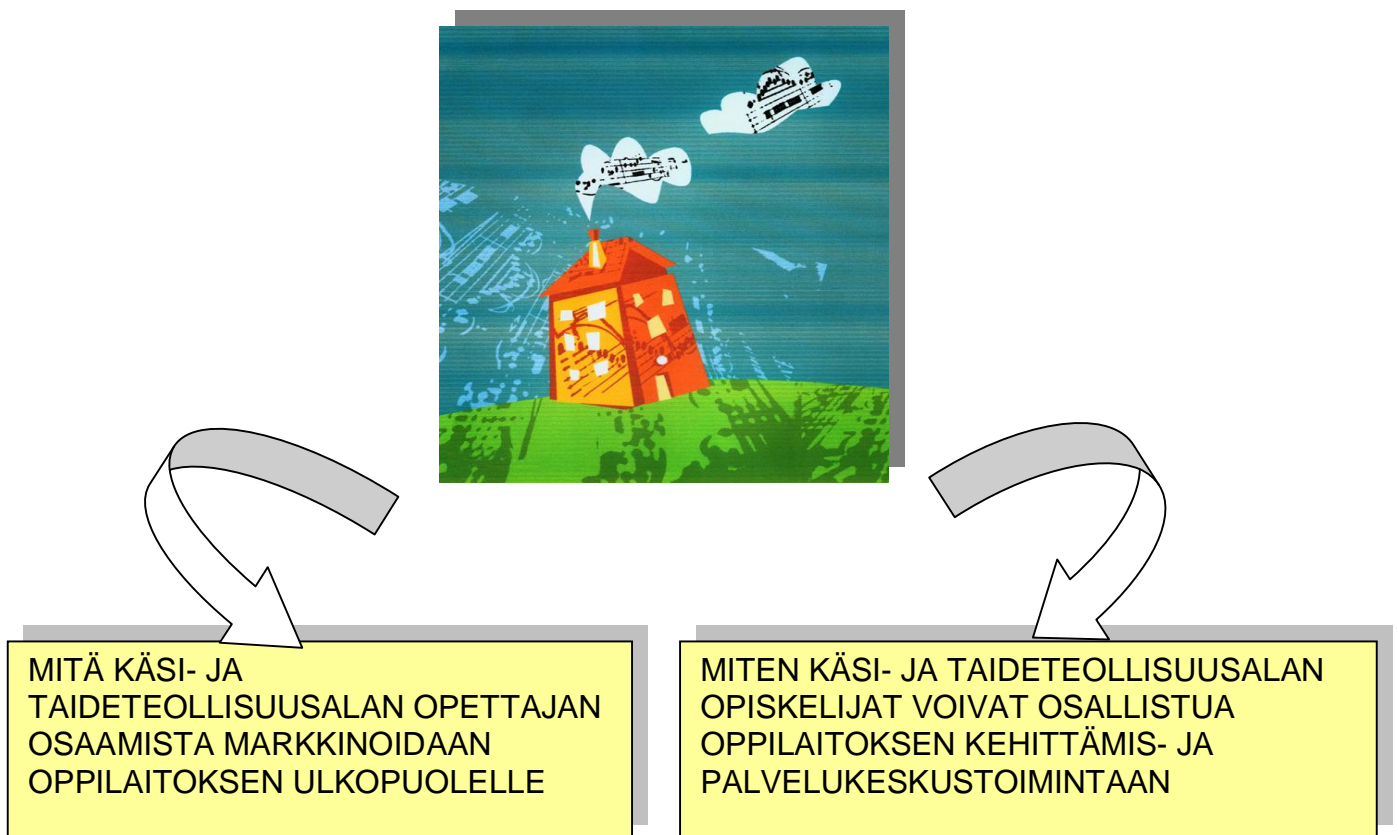
Valtion oppilaitosten toimintaa kehitetään edelleen tavoitteena vaikuttavuuden lisääminen erityisesti resurssikeskustoimintaa kehittämällä. Valtion erityisoppilaitoksissa resurssikeskustoiminta on saanut nimekseen kehittämis- ja palvelutoimintakeskus, jonka tehtävänä on toimia erityisopetuksen kehittämiskeskuksena. Valtion erityisammattikoulut palvelevat opiskelijoidensa lisäksi myös muita asiakas- ja sidosryhmiä osana koulutustehtävänsä. Toiminta pohjautuu pitkälti kysyntään ja oppilaitokset pyrkivät vastaamaan tarpeisiin joustavasti. Oppilaitokset ovat paneutuneet mm. alueelliseen kehittämiseen ja yhteistyöhön, opetusmenetelmien ja materiaalien kehittämiseen, koulutuksen nivelvaiheiden tukemiseen ja koulutus/kouluttajapalveluihin.

Kehittämishankkeessani tarkastelen sitä, mitä kehittämis- ja palvelukeskustoimintaa tällä hetkellä on Kuhankosken erityisammattikoulussa, millaista toimintaa kulttuurialalla ja millaista kehittämis- ja palvelukeskustoimintaa kulttuurialalla mahdollisesti voisi olla tulevaisuudessa.

2 Kehittämishankkeen tavoitteet

Kehittämishankkeen tavoitteena on kartoittaa, miten Kuhankosken erityisammattikoulun kulttuurialan opettaja ja opiskelijat voisivat osallistua oppilaitoksen kehittämis- ja palvelukeskustoimintaan. Tavoitteena ei ole kehittää sisällöiltään täysin valmiita, valmiiksi hinnoiteltuja ja markkinoituja ”osaamispaketteja” vaan ideoida ja etsiä vastauksia. Tavoitteena on kartoittaa omaa osaamista ja kehitellä mahdollisia ”palvelupaketteja”.

Lähtökohtana kehittämishankkeelle on Kuhankosken erityisammattikoulun uusi strategiakartta, jossa Kehittämis- ja palvelukeskustoiminta on vahvasti esillä. Toisena kantavana kysymyksenä on, millä tavalla esinesuunnittelun ja valmistuksen linjan opiskelijat voivat osallistua Kehittämis- ja palvelutoimintaan.

KUVIO 1. Kehittämishankkeen tavoitteet.

2.1 Kehittämisen- ja palvelukeskustoiminta uudessa strategiakartassa

Ammatilliset erityisoppilaitokset ovat erityisopetuksen kehittämiskeskuksia. Valtion erityisammattikoulut palvelevat opiskelijoidensa lisäksi myös muita asiakas- ja sidosryhmiä osana koulutustehtäväänsä. Toiminta pohjautuu pitkälti kysyntään ja oppilaitokset pyrkivät vastaamaan tarpeisiin joustavasti. Oppilaitokset ovat paneutuneet mm. alueelliseen kehittämiseen ja yhteistyöhön, opetusmenetelmien ja materiaalien kehittämiseen, koulutuksen nivelvaiheiden tukemiseen ja koulutus/kouluttajapalveluihin.

Valtion erityisammattikoulujen monialainen ja osaavan henkilökunnan on opetushallituksen mukaan oltava valmiina palvelukseen. Koulutusteemoja ovat esimerkiksi ammatillinen erityisopetus, henkilökohtainen opetuksen ja kuntoutuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (jatkossa kirjataan HOJKS), ohjaustoimet eri nivelvaiheissa, vaihtoehtoiset koulutuspolut, erilaiset oppijat, kehitysvammaisuus, koulutusaloittaiset sisällöt.

Kuhankosken erityisammattikoulun uudessa strategiassa Kehittämisen- ja palvelukeskustoiminta (jatkossa tästä toiminnasta käytetään lyhennettä Kepa) on saanut merkittävän osan, mikä osoittaa sen tärkeyden koko oppilaitoksen tulevaisuudessa ja toimintakulttuurin muutostarpeessa. Kuhankosken erityisammattikoulun uuteen strategiaan on kirjattu, että ”kaikki ovat mukana Kepa – toiminnassa ja se palvelee kaikkia”. Strategian tulevaisuusorientaatioissa painotetaan kilpailukykyisten tuotteiden kehittämistä, tuotteiden ja oman osaamisen markkinointia. Luentoja ja koulutustapahtumia pyritään tuotteistamaan ja ulkoiset rahoitusmahdollisuudet tarkistamaan. Tulevaisuusorientaatioon kuuluu lisäksi Kuhankosken erityisammattikoulun vahvuuksien esille nostaminen (Kuhankosken erityisammattikoulun strategia, 2007).

Palvelu ja kehittämiskeskustoiminnan alle ovat vaarassa jäädä oppilaitoksen omat opiskelijat. Oppilaitoksen strategiassa tämä pyritään

ottamaan huomioon. Strategiassa painotetaan opiskelijan hyvinvoinnin turvaamista ja järkeviä käytänteitä poikkeustilanteisiin eli jos opettaja lähtee luennoimaan erityisopetuksesta, on sijaisjärjestelyillä turvattava opiskelijoille mahdollisuus mahdollisimman laadukkaaseen opetukseen (Kuhankosken erityisammattikoulun strategia, 2007).

Tärkeää on oppilaitoksen sisällä luoda Kepa – toiminnasta yhteinen kuva ja suunnattava toiminta sen mukaisesti. On kartoitettava, mitä tunteita se herättää, millainen yhteinen käsitys siitä on, mitkä ovat yhteiset merkitykset ja johtavat ajatukset? Kuka ideoi ja mitä ideoi? Kaikkien henkilöstöryhmien tulisi löytää Kepa – toiminnasta oma roolinsa.

Jatkuva osaamisen kehittämisen alueella Kepa- toiminta tulee vaikuttamaan siihen, millaisia ovat henkilökunnan koulutustarpeet. Henkilökunnan koulutustarpeita on linjattava ja priorisoitava sen mukaan keitä koulutetaan ja miksi? Kepa – toiminta tulee antamaan uusia raameja siihen, millaista koulutusta kukin henkilökunnan jäsen tarvitsee ja miten koulutus mahdollisimman hyvin palvelisi myös Kepa – toimintaa. Ennen kuin tiedetään, millaista tieto-taito-osaamista oppilaitoksella on mahdollista tarjota, on tehtävä kaikille henkilöstöryhmille osaamisenkartoitukset (Kuhankosken erityisammattikoulun strategia, 2007).

Törmän (2003, 109-110) mukaan oppilaitokset ovat hitaasti muuttuvia instituutioita, joissa perinteiset käytännöt jäävät elämään omaa elämäänsä ilman, että kukaan kyseenalaistaisi niiden merkitystä. Koulua kehitetään erilaisten dokumenttien ja puheen tasolla, mutta kehittämisspyrkimykset eivät läheskään aina tavoita arkisia rutiineja ja siksi kehittäminen jää usein näennäiseksi. Esimerkiksi ulkoa päin tulevat kehittämissuositukset sisältävät sen viestin, että uudistaminen itsessään on tärkeää, ei se, sitoudutaanko uusien tavoitteiden ja toimintatapojen toteuttamiseen kokonaisvaltaisesti.

Oppilaitoksen henkilökunta on "runsaudensarvi", joka suorastaan pursuaa tietoista ja tiedostamatonta osaamista. Mäntylän (2002, 63) mukaan tietämisen yhteisöt muodostavat työorganisaatiossa osaamisen verkoston, joka voi tuottaa uutta tietämystä merkitysten oppimisen ja kielellisten rutiinien luomisen avulla. Puhutaan asiantuntijoiden "hiljaisesta tiedosta", joka on kytkeytynyt yhteisön kulttuuritietoon. Mäntylän (2002, 63) mukaan hiljaisen tiedon merkitys on kirjallisuudessa todennettu yrityksen voimavarana ja tärkeää olisi löytää keinoja saada piilevä tieto näkyväksi ja tietoiseksi, ydinosaamiseksi.

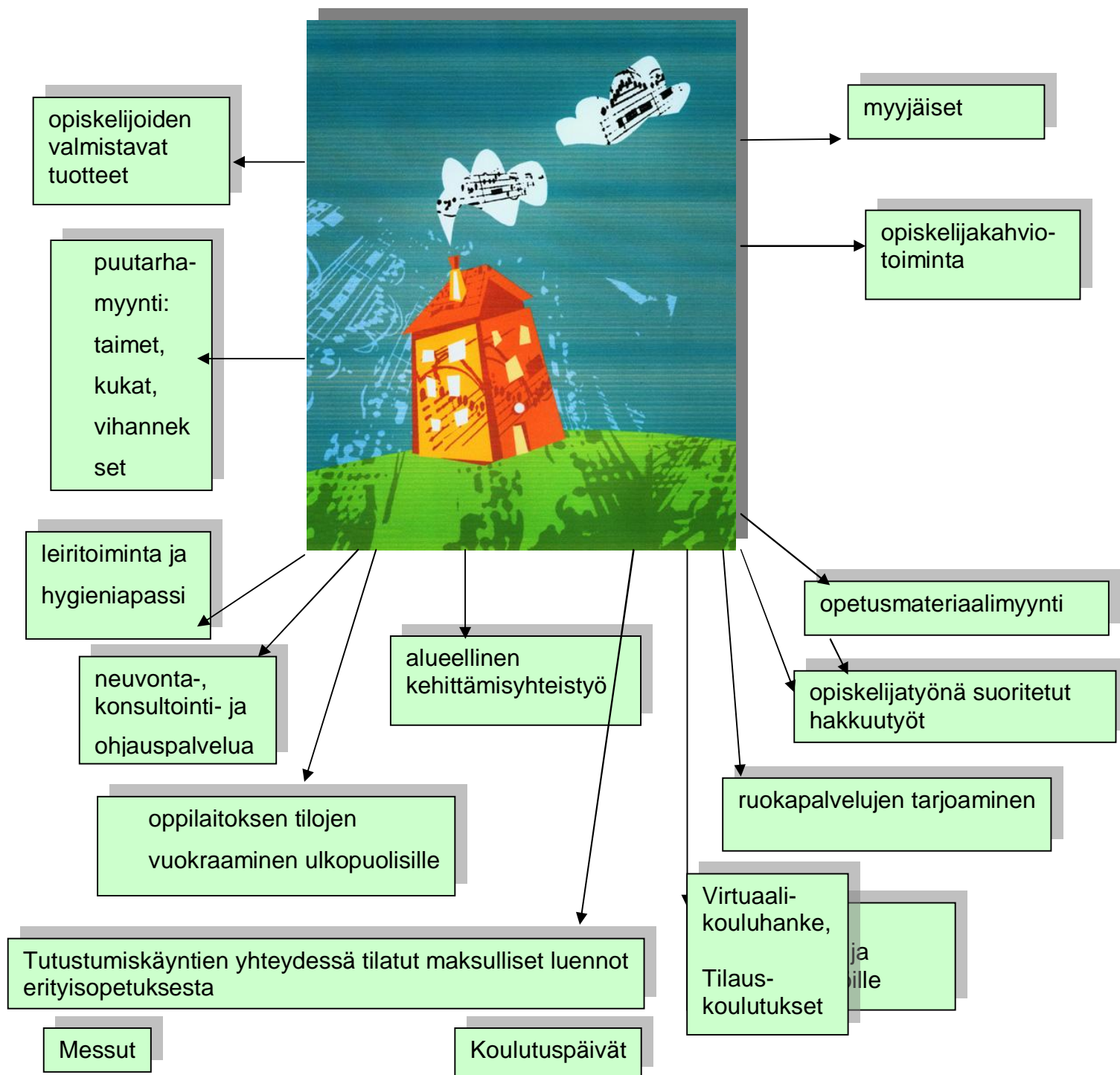
Henkilökunnassa olisi yksilöiden tehtävä itsereflektion avulla osaamisensa näkyväksi. Yksilöiden yhteinen kehittyminen yhä taitavammiksi vaatii tuekseen tietämystä, jota ei tuoteta vain ulkoisesta toimintaympäristöstä vaan myös sisäisistä, organisaation jäsenten ja yhteisen osaamisen lähteistä. Kysymyksessä on organisatorisen tiedon muodostuksen prosessi, joka tarkoittaa yksilöiden osaamiseen, yhteistoimintaan ja organisaatiokulttuuriin kätkeytyvän implisiittisen tiedon muuttamista ekplisiittiseen, näkyvään muotoon (Mäntylä 2002, 61-62).

Tärkeää olisi löytää keinoja saada piilevä tieto näkyväksi ja tietoiseksi, ydinosaamiseksi. (Mäntylä 2002, 61-62).

2.1 Kehittämisen- ja palvelukeskustoiminta Kuhankosken erityisammattikoulussa

KUVIO 2. Alla olevassa kuviossa on kuvattuna tämän hetkinen kehittämis- ja palvelukeskustoiminta Kuhankosken EAK:ssa

Kepa – toiminnan kehittäminen on kirjattu yhtenä isona kokonaisuutena oppilaitoksen uuteen strategiakarttaan ja tulevaisuudessa toimintaan tullaan satsaamaan yhä enemmän sekä henkilö- että työtuntiresursseja. Opetushallituksen puolelta painostus erityisoppilaitosten palvelu- ja keittämiskeskustoimintaan on kokoajan voimistunut. On pystyttävä ja opeteltava myymään, markkinoimaan ja tarjoamaan omaa erityisosaamista oppilaitoksen ulkopuolelle.

3 Kehittämisen- ja palvelukeskustoiminta kulttuurialalla tänään

Kuva 1. Keramiikkatyö Kuhankosken erityisammattikoulun esinesuunnittelun ja valmistuksen linjalta

Kulttuurialalla käsi- ja taideteollisuuslinjalla kehittämis- ja palvelukeskuspalveluja ovat opiskelijoiden valmistamat tilaustyöt, avoimien ovien tuotemyynti ja tuotemyyntioppilaitoksen myyntivitrinistä. Kulttuurialalla opetuksessa painotetaan itsetunnon, itsenäistymisen ja ihmisenä kasvamisen perusasioita ja taloudelliset yksityiskohdat jäävät usein näiden ”isojen” kysymysten varjoon. Kerolan (2001, 222) mukaan itsetunnon kehityksen tukeminen on olennainen osa opetus ja kasvatustyötä. Itsetunto on tunnetta siitä, että ihminen kokee olevansa

hyvä. Hyväksi opiskelijat voivat tuntea itsensä ”Avoimien ovien” – päivänä, jolloin Käsi- ja taideteollisuusalan osuus myyntituloista on joka vuosi hyvin merkittävä. Asiakkaat arvostavat opiskelijoiden yksilöllistä käden jälkeä ja lapsenomaista luovuutta. Avoimet ovet – tapahtuma antaa kulttuurialan opiskelijoille hyvän mahdollisuuden opiskella ja harjoitella asiakaslähtöistä tuotesuunnittelua, asiakaspalvelua ja asiakaslähtöisen valmistuksen laatuvaatimuksia.

Kuhankosken erityisammattikoulu on suosittu vierailu- ja tutustumiskohde. Käta - ala kiinnostaa ja kysymyksiä esitetään tutustujien taholta hyvin runsaasti. Opettajat/ohjaajat/opiskelijat vastaavat kysymyksiin, kertovat opetustyöstä, opetusmenetelmistä, käsityötekniikoista, opiskelijoiden taidoista ja usein antavat ohjeita ja neuvoja niitä kysyville. Opetustilanteen seuraaminen antaa parhaimman kuvan ja käsityksen kehitysvammaisten opetus/ohjaustyöstä.

Kuva 2. Keramiikkatyön valmistamista Kuhankosken erityisammattikoulussa

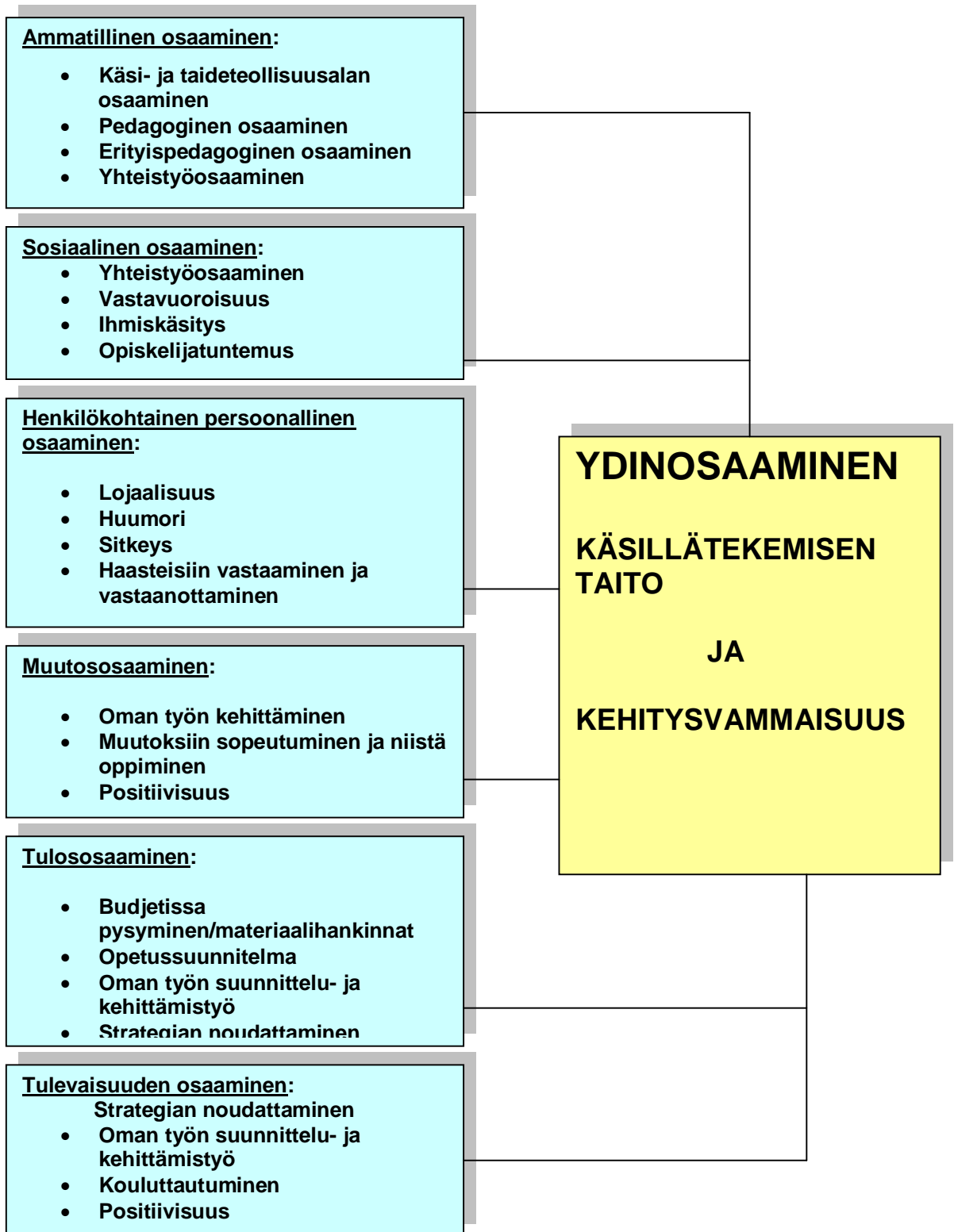
3.1 Käsi- ja taideteollisuusalan opettajan osaamisresurssi

Kuhankosken erityisammattikoulun strategiaan on kirjattu, että kaikkien olisi tehtävä omasta osaamisestaan osaamiskartoitus. Olen pyrkinyt tietoisesti miettimään, mistä omasta osaamisesta olisi hyötyä Kehittämis- ja palvelukeskustoiminnassa. Alla oleva ”osaamistähti” kuvaa hyvin sitä osaamista, mitä kehittämis- ja palvelukeskustoimintaan osallistuminen vaatii omalta opettajuudeltani.

KUVIO 3. Käsitekartta osaamisen resurssista. Facilitator Oy

Pyrin avaamaan oman osaamisen resurssia ja löytämään oman ydinosaamisalueen. Sen alueen, mitä parhaiten osaan ja mitä osaamista voi mahdollisesti myydä oppilaitoksen ulkopuolelle.

KUVIO 4. Käsitekartta omasta ydinosaamisesta.

Ydinosaamisalueeni on käsillä tekemisen taito ja kehitysvammaisuus. Esinesuunnittelun ja valmistuksen koulutusohjelman mukainen opiskelu on mahdollista ainoastaan Kuhankosken erityisammattikoulussa. Kehitysvammaisuus ja käsityöt on yhdistelmänä tuttu. Tiedetään, että esimerkiksi näkövammaiset valmistavat harjoja ja muita käsityötuotteita. Harva kuitenkaan tietää:

- Mitä kädentaitoja kehitysvammaiset oppivat?
- Miten kehitysvammaiset oppivat kädentaitoja?
- Missä kehitysvammaiset oppivat kädentaitoja?
- Milloin kehitysvammaiset oppivat kädentaitoja?
- Miksi kehitysvammaiset oppivat kädentaitoja?
- Keiden ohjauksessa kehitysvammaiset oppivat kädentaitoja?
- Mitkä tukitoimet ja opetusjärjestelyt tukevat kädentaitojen oppimista?

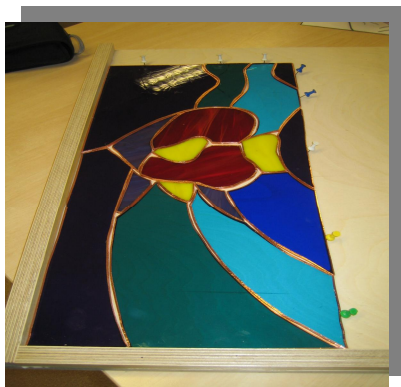
Kuva3. Keramiikkatöiden valmistamista Kuhankosken erityisammattikoulussa

3.2 Käsi- ja taideteollisuusalan opiskelijoiden osaamisresurssi

Kuhankosken erityisammattikoulun esinesuunnittelun ja valmistuksen linjalla opiskelevat opiskelijat oppivat tiffanytöiden valmistustekniikat, lasinsulatustekniikat, emalityötekniikat, keramiikkatyötekniikat ja tuotesuunnittelun perusteet. Opetus tapahtuu yhdessä tilassa, joten heidän on koulutuksen aikana opittava ottamaan huomioon ryhmään muut jäsenet, tekemään yhteistyötä, kunnioittamaan erilaisuutta, vertaisohjaamaan oman ryhmän jäseniä. Opetuksessa tullaan painottamaan yhä enemmän opiskelijan itseohjautuvuutta sekä harjoittelemaan oman ryhmän opiskelijoiden ohjaamista. Vertaisohjaamista harjoittelevat 2. ja 3. vuosikurssin opiskelijat, jotka jo osaavat erilaisten käsityötekniikoiden perusteet.

Kuva 4. Keramiikkaosaaminen

Kuva 5. Tiffanyosaaminen

Kuva 6. Suunnitteluosaaminen

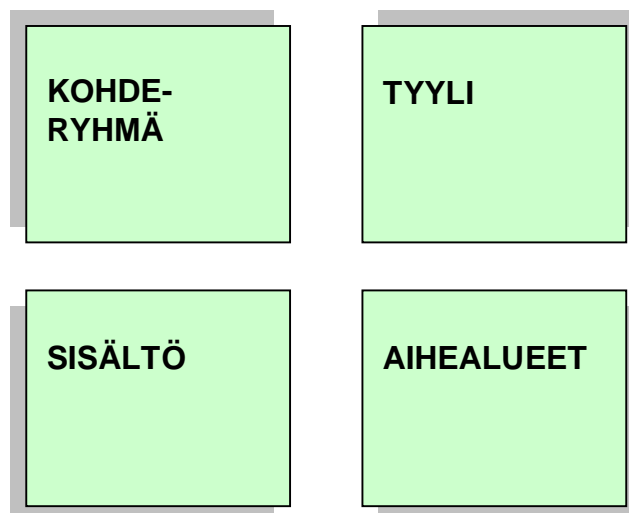
Kuva 7. Ja suuri motivaatio tehdä ja oppia

4 Kehittämisen- ja palvelutoiminta kulttuurialalla huomenna

Millaisia ”palvelupaketteja” saadaan muodostettua opettajan omasta osaamisesta, millaisia paketteja opiskelijan osaamisesta ja millaisia paketteja yhdistettynä opettajan ja opiskelijoiden osaaminen? Kenelle paketteja tarjotaan ja kohdistetaan? Miksi paketteja kannattaa suunnitella, mitä niistä oppii opiskelija?

Pakettien suunnittelussa painotan koko esinesuunnittelun ja valmistuslinjan osaamista, joihin luetaan opettajan ja opiskelijoiden osaaminen. Suunnitelmat ovat vielä tässä vaiheessa ”raakileita”, joille oppilaitoksen johto ja kulttuurialan tiimi antavat omat parannusehdotukset tai hyväksyntänsä.

OPETTAJAN PAKETTIEN RAKENNE

KUVIO 5. Palvelupakettien rakenne.

Esimerkki 1 kuvaa kulttuurialan opettajan ”mahdollista” palvelupakettia, joka olisi luentotyypinen, kohdistettu Käsi- ja taideteollisuusalan yleisten oppilaitosten opettajille ja sisältönä erilaiset oppijat, opetusmenetelmät ja opiskelun erityinen tuki.

KUVIO 6. Esimerkki kulttuurialan opettajan palvelupaketista.

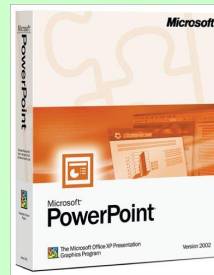
Esimerkki 2 kuvaa kulttuurialan opettajan ”mahdollista” palvelupakettia, joka olisi luentotyypinen, kohdistettu harjaantumisloukkien opettajille ja sisältönä lähinnä ammatillinen koulutus erityistä tukea tarvitseville oppilaille.

KÄSITYÖ AMMATTINA

Kohderyhmä:
Harjaantumisloukkien
opettajat

Tyyli:
Luento
Powerpoint-esitys

Sisältö:
Käsillä tekemisen taito,
ammattikoulutuksen
sisällöt ja
kehitysvammaisuus

Aihealueet:
Käsityö ammattina
Opiskelijan itsetunnon,
itseluottamuksen ja
itsetuntemuksen
vahvistaminen

KUVIO 7. Toinen esimerkki kulttuurialan opettajan palvelupaketista.

MUITA MAHDOLLISIA TUOTTEISTETTAVIA OSAAMISALUEITA

- ammatillinen erityisopetus
- opetussuunnitelmat ja opetuksen järjestäminen
- ammatillinen perustutkinto
- ammatillisen erityisopetuksen toteuttaminen
- henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)
- epäonnistumisten hyväksyminen ja niistä oppiminen
- yksilöllisyyden ja erilaisuuden kunnioittaminen ja hyväksyminen
- huumori ja elämäkokemus
- luottamus ja luottaminen
- opiskelijan itsetunnon, itseluottamuksen ja itsetuntemuksen vahvistaminen
- oppimisvaikeudet
- opetussuunnitelmat ja opetuksen järjestäminen
- ammatillisen erityisopetuksen toteuttaminen
- henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)
- opiskelun erityinen tuki
- yhteistyö: koti, sosiaalityöntekijät, työvalmentajat/ohjaajat, työssäoppimispaikat, kollegat, asuntola
- työparityöskentely
- erityistyöntekijät, asiantuntijat
- oppimisvaikeudet
- ammatillinen erityisopetus
- opetussuunnitelmat ja opetuksen järjestäminen
- ammatillinen perustutkinto
- ammatillisen erityisopetuksen toteuttaminen
- henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)
- opiskelun erityinen tuki
- yhteistyö: koti, sosiaalityöntekijät, työvalmentajat/ohjaajat, työssäoppimispaikat, kollegat, asuntola
- kehitysvammaisuuteen liittyvät oireyhtymät
- kehitysvammaisten opetus
- vain vamma yhdistää kehitysvammaisia ihmisiä, muuten he ovat samalla tavalla yksilöllisiä kuin muutkin
- kasvatus, elämäkokemukset, oppiminen ja elinympäristö
- kuntoutus, asuminen, työ ja päivätoiminta, koulutus, ja hyvä arki
- yhteiskunta
- kokemukset

5 Opiskelijat mukaan kehittämis- ja palvelukeskustoimintaan?

Opiskelijoiden toimiminen kehittämis- ja palvelukeskustoiminnassa ei ole uusi idea Kuhankosken erityisammattikoulussa. Jo nyt metsurit suorittavat työtehtäviä tilaustyönä ja vievät osaamistaan talon ulkopuolelle.

Perustelu 1

Ei tarvita sijaisjärjestelyitä, jos opettaja ottaa opiskelijat mukaan oppilaitoksen ulkopuolella tapahtuvaan Kepa – toimintaan. Kuhankosken erityisammattikoulussa antavat hyvää esimerkkiä Marata- linja, joka on jo pitkään suorittanut asiakassiivouskäyntejä oppilaitoksen ulkopuolella ja Metsuri-linja, jonka opiskelijat suorittavat hakkuita oppilaitoksen ulkopuolella asiakastöinä. Opiskelijat pääsevät ”oikeaan” asiakaskohteeseen harjoittamaan, harjoittelemaan ja oppimaan puhdistuspalveluosaamista ja metsurin ammattia. Oppimistilanteesta ovat hyötynneet sekä asiakkaat että opiskelijat ja opettaja.

Kuva 8. Ei tarvita sijaisjärjestelyitä, jos opettaja ottaa opiskelijat mukaan oppilaitoksen ulkopuolella tapahtuvaan Kepa – toimintaan

Perustelu 2

Matikaisen (1994, 158) mukaan taidon tai kyvyn oppiminen lisää yksilön valinnanmahdollisuuksia, hänen vapauttaan, hänen päätöksentekomahdollisuuksiaan. Kehitysvammaiselle, jolla on puutteita kognitiivisissa taidoissa, voi työnteon oppiminen olla erityisen merkityksellinen valinnanmahdollisuuksien lisääjänä. Tehtävästä suoriutuminen edellyttää riittäviä tietoja ja taitoja sekä oikeita asenteita ja riittävää motivaatiota. Yksilön on tiedostettava tehtävän tavoitteet ja motivoituttava tehtävään. Työsuoritus edellyttää havainnointi- ja analysointikykyä ja kykyä arvioida työtä ja ottaa tarvittaessa vastaan palaute (Matikainen 1994, 158).

Kuva 9. Tehtävästä suoriutuminen edellyttää riittäviä tietoja ja taitoja sekä oikeita asenteita ja riittävää motivaatiota

Perustelu 3

Kovasen (2006, 16) mukaan luonnolliset oppimisympäristöt eivät ole paikkoja. Ne ovat jokapäiväisiä toistuvia toimintoja, vuorovaikutusta ja kokemuksia erilaisista arjen tilanteista niin koulussa, kotona kuin lähiympäristössä. Oppija osallistuu mieluiten toimintaan, jossa he voivat hyödyntää ja kehittää omaa taitavuuttaan. Oppijan taito toimia vuorovaikutuksessa kasvaa, kun hänellä on runsaasti tilaisuuksia, jotka tukevat ja vahvistavat jo olemassa olevia ja juuri opittavia taitoja niiden luonnollisessa yhteydessä.

Kuva 9. Oppija osallistuu mieluiten toimintaan, jossa he voivat hyödyntää ja kehittää omaa taitavuuttaan

Perustelu 4

Ahvenaisen (1994, 27) mukaan yleistavoitteena erityisopetuksessa on tukea ja edistää oppilaan monipuolista persoonallisuuden kehitystä. Tärkeällä sijalla opetuksessa ovat itsenäistyminen, sosiaalistuminen ja kommunikaatiotaitojen omaksuminen. Tavoitteiden toteutuminen edellyttää myös ympäristön sopeutumista vammaiseen ja hänen tarpeisiinsa. Erityisopetuksen suunnittelussa on olennaista, ettei tavoitteita rajata perinteiseen koulukasvatukseen ja oppiaineskeskeiseen ajatteluun, vaan sen sijaan oppilaalle pyritään tarjoamaan hänelle sopivia integroituja oppikokonaisuuksia.

Kuva 10. Tärkeällä sijalla opetuksessa ovat itsenäistyminen, sosiaalistuminen ja kommunikaatiotaitojen omaksuminen

Perustelu 5

Opetusta on mahdollista integroida oppilaitoksen ulkopuolella tapahtuvaksi myös vammaisten ammatillisessa erityisopetuksessa. Oppimisympäristöt eivät ole pelkästään luokkahuoneita vaan ovat jokapäiväisiä toistuvia toimintoja, vuorovaikutusta ja kokemuksia erilaisista arjen tilanteista niin koulussa, kotona kuin lähiympäristössä. Opettajan voi oppimistilanteessa toimia ”koordinaattorina”, joka suunnittelee, ohjaa ja kantaa vastuun itse oppimistilanteesta. Kerolan (2001, 15) mukaan tiedon täytyy rakentua oppijassa itsessään, tiedon rakentaminen, omaksuminen ja sisäistäminen on subjektiivinen prosessi.

Kuva 11. Oppimisympäristöt eivät ole pelkästään luokkahuoneita vaan ovat jokapäiväisiä toistuvia toimintoja, vuorovaikutusta ja kokemuksia erilaisista arjen tilanteista niin koulussa, kotona kuin lähiympäristössä

Seuraavassa esitän esimerkin siitä, millainen Käta-alan opiskelijoiden kehittämisen- ja palvelukeskustoimintaan liittyvä keramiikan ”TUOTEPAKETTI” voisi olla.

KOHDERYHMÄ:

**VANHUKSET /
VANHAINKODIT**

OHJAAJINA TOIMIVAT:

**ESINESUUNNITTELULINJAN
OPISEKELIJAT**

TEKNIikka:

**KERAMIKKATYÖ/
KÄSINRAKENNUS APUMUOTTIA
KÄYTTÄEN**

**VALMISTETTAVA TUOTE:
KULHO APUMUOTTIA KÄYTTÄEN**

KUVIO 8. Esimerkki kulttuurialan opiskelijoiden palvelupaketista.

Haitat

Vammaisen ihmisen kohtaaminen ihmisenä on joillekin meistä helpompaa, toisille vaikeampaa. Vammaisista opiskelijoista ei saa tulla ”näyttelyesineitä”.

Kaikista opiskelijoista ei ole ohjaamaan muita, mutta tässä tapauksessa se ei ole tarkoituskaan. Ketään ei saa eikä tule pakottaa ohjaustehtävään.

Hyödyt

Käsi- ja taideteollisuusalan opiskelijoilla on paljon taitoa ja osaamista. Motivaatio oppia uutta ja harjoitella vanhaa on todella voimakas. Opiskelijat pääsevät näyttämään taitojaan oppilaitoksen ulkopuolella. Opiskelijoiden itsetunto, vastavuoroisuus ja sosiaalisuus kasvavat. Opiskelijat pääsevät tutustumaan erilaisiin oppimisympäristöihin. Opiskelijoiden omat vahvuusalueet pääsevät esille. Opiskelijat saavat kokemusta ohjaustyöstä ja voivat käyttää opittuja taitoja myöhemmin omassa työssään. Opiskelijat oppivat tekemään työtä ryhmänä ja yksilönä. Opiskelijoiden itseohjautuvuus kasvaa.

Työskentelyn kuluessa ryhmän jäsenille muodostuu erilaiset roolit eli odotukset siitä miten heidän tulee toimia tavoitteen saavuttamiseksi. Erilaiset roolit, kuten johtajan, kritisoijan, myötäilijän, motivoijan ja tunnelman luoja, tehostavat työskentelyä ryhmässä ja estävät sen yksipuolistumisen (Silven 1991, 75). Myös opettaja voi ohjata roolien muodostumista tai antaa uusia rooleja ryhmän opiskelijoille, jos on täysin varma, että se on opiskelijan kasvun ja oppimisen kannalta oikea ratkaisu.

Opettaja ei ole pääosassa. Opettaja saa uusia kokemuksia. Opettajan rooli opiskelijan oppimisessa muuttuu vielä enemmän ohjaavaksi opettajaksi.

Kohderyhmät saavat innokasta ja motivoitunutta ohjausta keramiikan valmistuksessa. Kohderyhmän asenteet ja ennakkoluulot muuttuvat positiiviseen suuntaan. Kohderyhmät oppivat valmistamaan keramiikkatuotteita.

Käsi- ja taideteollisuusalan opiskelijat voivat suorittaa Kepa-toiminnan avulla eri opintokokonaisuuksia. Esimerkiksi ohjaus- ja palvelutoiminta-opintokokonaisuus on ollut vaikea toteuttaa oppilaitosolosuhteissa tai ainakin olosuhteet ja oppimistilanteet eivät ole olleet luontevia edellä mainitun opintokokonaisuuden suorittamiseen. Jos oppiminen tapahtuu ”oikeissa” olosuhteissa; opiskelija oppii, asiat painuvat paremmin muistiin ja jäävät mieleen.

Hollantilaisen opiskelijan Anna Reitsman maalaama kasvunpuu.

6 Pohdintaa ja tulevaisuutta

Oman kehittämishankkeen ja Kuhankosken erityisammattikoulun kehittämis- ja palvelukeskustoiminnan yhteen liittäminen ei ole helppo prosessi. Ja niin kuin lukija huomaa, prosessi on vasta alussa. Oma käsitys kehittämis- ja palvelukeskustoiminnasta on huomattavasti selkeytynyt, koska ennen kehittämishanketta Kepa -toiminta oli itselleni suhteellisen vieras. Ja se asia, mikä on vieras, kierretään vähän kauempaa. Ja annetaan toisten hoitaa, ne jotka osaavat. Kuitenkin kehittämis- ja palvelukeskustoiminta valtion erityisoppilaitoksissa on lakisääteinen tehtävämme ja velvollisuutemme. Ei voi, eikä saa laittaa päätä pensaaseen ja odottaa, että asia unohtuu tai joku muu sen tekee. Asia on uusi ja asia on vieras, aina Kepa- toiminta ei ole ollut onnistunutta, mutta sekään ei voi olla este yrittää uudelleen.

Itse koen kehittämis- ja palvelukeskustoiminnan suurena mahdollisuutena viedä oppilaitoksen ulkopuolelle sitä osaamista, mitä oppilaitoksestamme löytyy. Aina sen osaamisen ei tarvitse olla niin kovin ”erityistä” vaan monet saattavat olla kiinnostuneita tietämään ihan siitä arjesta, mitä oppilaitoksessa vietetään. Kaikki eivät tiedä, miten kehitysvammaiset oppivat ammatteja ja itsenäistä elämää. Erityisammattikouluissa jokaisella henkilöstöön kuuluvalla henkilöllä on omakohtaista kokemusta ja tietoa kehitysvammaisen nuoren kohtaamisesta.

Kuva 12. Keramiikkaosaamista Kuhankoskella

Omaa osaamisen tuotteistaminen ei ole helppoa. Jo oman osaamisen tunnustaminen on vaikeaa. Vanha sananlasku ”vaatimattomuus kaunistaa” on juurtunut suomalaisiin niin tiukasti, ettei osata tunnustaa tai tunnustaa omaa osaamista. Kuhankosken erityisammattikoulun strategiassa mainitaan, että on tehtävä kartoitus osaamisalueista. Omalta osaltani osaamisen kartoitus on nyt kehittämishankkeen muodossa valmistunut. Ydinosaamiseni on juuri ne työtehtävät, mitä teen päivittäin. Kohtaan, kehitän ja opetan kehitysvammaisille käden- ja elämäntaitoja.

Kehittämishankkeeni ei ollut tarkoitus olla valmis vastaus kulttuurialan kehittämis- ja palvelukeskustoiminnan tuotteistamiseen. Tavoitteena oli miettiä, mitä ja millaisia ”paketit” voisivat olla. Kuhankosken erityisoppilaitoksessa Kepa- toimintaa koordinoi oppilaitoksen johtaja ja toimintaa kehittää kehittämisspäällikkö. Tämä kehittämishanke voi antaa kehittämisspäällikölle ideoita ja avaimia kulttuurialan pakettien kehittämiseen, johon työhön tietenkin myös opettajat osallistuvat. Yhteistyöllä tarjonnasta saadaan tuottavampia ja kaikkia osapuolia miellyttäviä ja mielekkäämpiä.

Kuva 13. Tiffanyosaamista Kuhankoskella

Valtion oppilaitoksissa ja työpaikoilla lasketaan tuotteille hinta omalla, melko monimutkaisella tavalla. Sen vuoksi en ole lähtenyt hinnoittelemaan esimerkkipaketteja. Oppilaitoksesta löytyy talouspäällikkö, joka on asiantuntija tuotteiden hinnoittelussa. Toisaalta keskeneräistä tuotetta on vaikea hinnoitella. Myöskään markkinointiin en ole kehittämishankkeessa millään tavalla paneutunut. Kuhankosken erityisammattikoulussa kehittämis- ja palvelukeskustoimintaan ollaan vasta panostamassa, yhteisiä linjoja etsitään, joten mitään täysin valmista ei vielä tässä vaiheessa voi kehittää. Kukin reflektoi omalla tavallaan ja miettii mahdollisia ratkaisuja Kepa-toiminnan kehittämiseen.

Opiskelijoiden mukaan ottaminen Kepa -toimintaan ei ole oppilaitoksen strategiassa tänä lukuvuonna ensisijaisena kehittämisalueena, mutta halusin omassa kehittämishankkeessa nostaa kysymyksen esille, koska näen siinä suuren mahdollisuuden viedä opetusta oppilaitoksen ulkopuolelle. On tärkeää, että opiskelijamme voisivat osallistua enemmän yhteiskunnassa tapahtuvaan toimintaan. Heidän omilla vahvuuksilla varustettu tuotepaketti olisi loistava mahdollisuus näyttää osaamista ja oppia uutta. Näen siinä myös mahdollisuuden harjoitella ohjaustehtävää, jota taitoa kulttuurialalta valmistuvat opiskelijat voisivat käyttää hyväksi toimintakeskuksissa. Moni toimintakeskus kaipaa uusia kädentaidon tekniikoita ja niitä voisivat kulttuurialan opiskelijat opettaa vertaisohjaajina.

Kuva 14. Sapluunatekniikkaa

LÄHTEET

Ahvenainen, O., Ikonen, O., Koro, J. 1994. Erityispedagogiikka2: erityiskasvatuksen käytäntö. Helsinki: WSOY

Antikainen, A., Rinne, R., Koski, L. 2003. Kasvatussosiologia. Helsinki: WSOY

Facilitator Oy 2007. Osaamiskartoitus. [Http://www.facilitator.fi/kk.htm](http://www.facilitator.fi/kk.htm), viitattu 1.10.2007.

Hautamäki, J., Laitinen, U., Moberg, S., Tuunainen, K. 1993. Erityispedagogiikka: erityispedagogiikka tieteenä. Helsinki: WSOY

Hintikka, A. 2000. Erilaisesta oppijasta erinomaiseksi oppijaksi: kokemuksia erilaisesta opettamisesta ja erilaisesta oppimisesta. Jyväskylä: Helsingin erilaiset oppijat ry. HERO

Kerola, K. 2001. Struktuuria opetukseen: selkeys ja rakenteet oppimisen edistäjänä. Porvoo: PS – kustannus

Koivisto, J., Huovinen, L., Vainio, L. 1999. Opettajat oppimisympäristöjen rakentajina – tieto- ja viestintätekninen näkökulma tulevaisuuteen. Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakoitihankkeen selvitys 5. Opetushallitus. ESR

Launonen, L. & Pulkkinen, L. 2004 (Toim.) Koulu kasvuyhteisönä – kohti uutta toimintakulttuuria. Opetus 2000. Juva: PS-kustannus

Linnansaari, H. 1998. Yksin vai yhdessä: opetustaan ja kouluun kehittämään valikoituva opettaja. Helsingin yliopiston opettajakoulutuslaitoksen tutkimuksia 189. Helsinki: Yliopistopaino

Matikainen, T. 1994. Työtaitojen kehittyminen erityisammattikouluvaiheen aikana. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino

Murto, P. 1995. Syrjäytyjästä selviytyjäksi: vammaisten nuorten koulutusuran tukeminen opetuksen, kuntoutuksen ja sosiaalityön moniammatillisena yhteistyönä. Jyväskylän ammatillisen opettajakorkeakoulun selvityksiä ja puheenvuoroja 7. Jyväskylä

Mäki-Komsi, S. 1999. Opettaminen ja oppimisen muodot muuttuvat, muuttuuko oppimis- ja opettamiskulttuuri? – heijastuksia opetuksen kehittämisprojekti OpinNetista. Työelämän tutkimus 6/1999. Opetushallitus. Helsinki: Hakapaino

Mäntylä, R. 2002. Yksin mutta yhdessä – opettajat omaa työtä ja oppilaitoksen toimintaa kehittämässä. Tampereen yliopiston ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus. Hämeenlinna: Saarijärven Offset Oy

Pitkänen, P. 1996 (Toim.) Kasvatuksen etiikka. Helsinki: OY EDITA AB

Silven, M., Kinnunen, R., Keskinen, S. 1991. Kohti itseohjautuvaa opiskelutaitoa. Turun yliopisto. Turku; Painosalama Oy

Vuorikoski, M., Törmä, S. & Viskari, S. 2003. Opettajan vaiettu valta. Tampere: Vastapaino